

Лукач Наталія Михайлівна

Європейська політика згуртування в XXI ст.: орієнтири та досвід для України

УДК 327.7

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.18>

Лукач Наталія Михайлівна
асистент кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна

Актуальність дослідження зумовлена тим, що розвиток регіонів Європейського Союзу становить особливий інтерес для країн-претендентів, а також асоційованих членів із позиції реалізації стратегії євроінтеграції та перспектив їх участі в процесах розробки та реалізації наднаціональної економічної політики, яка зазнає значних змін під впливом глобалізованого світового господарства. Вхідження в Європейський Союз є основною ціллю сучасної закордонної політики України, яка намагається імплементувати схожі з європейськими країнами та самим Союзом механізми, в тому числі, і регіонального розвитку. Проаналізовано особливості формування регіональної політики Європейського Союзу у XXI ст. Досліджено питання трансформації регіональної політики Європейського Союзу. Вивчено тенденції розвитку та основні цілі сучасної політики згуртування країн-членів Європейського Союзу. Проаналізовано європейську регіональну політику ЄС 2021–2027 рр. й описано орієнтири для України в регіональному розвитку на основі рекомендацій та досвіду Європейського Союзу. Для досягнення мети використано низку загальнонаукових та логічних методів, зокрема: історичний, аналіз, синтез, індукція, системний метод, узагальнення, порівняльний аналіз. Зроблено висновок про важливість дослідження регіонального розвитку українських регіонів на шляху до інтеграції з ЄС, а також про паритетний розвиток регіонів та недопущення значних регіональних розривів, коли одні регіони можуть отримати перевагу над іншими в питанні дотацій, субвенцій та залучення державних цільових фондів. Результати дослідження полягають у моделюванні та прогнозуванні орієнтирів регіонального розвитку для України на основі вивчення сучасних теорій регіонального інноваційного розвитку, з'ясуванні особливостей регіональної політики Європейського Союзу у XXI ст.

Ключові слова: регіональна політика, європейська політика згуртування, розвиток регіонів, регіональний розвиток.

Вступ. Проблема розвитку регіонів в Україні є особливо важливою та нагальною у зв'язку слабким розвитком деяких регіонів, їх недофінансованістю (наприклад, слабкий розвиток Сумської або Кіровоградської областей, звідки населення виїжджає за кордон або в більш благополучні регіони країни). Ефективна регіональна політика України має сприяти вирівнюванню регіонального розвитку, коли відставання одних регіонів буде постійно скорочуватися. Власне тому надважливим завданням є вивчення досвіду Європейського Союзу, який ще від 50-х рр. XX століття у рамках Європейського Об'єднання вугілля і сталі, а потім у рамках Європейського Економічного Співтовариства заклав підвалини ефективної регіональної політики, яка успішно впроваджується Європейським Союзом. Тепер навіть регіони Болгарії та Румунії як найбільш відсталі країн Європейського Союзу отримали серйозний поштовх для свого розвитку, що може стати добрим прикладом і для України. Ось чому українські дослідники та політики, які приймають стратегічні рішення, зобов'язані звертати увагу на регіональний розвиток країн Європейського Союзу для його успішної імплементации на території України.

Мета та завдання. На основі дослідження особливостей регіональної політики Європейського Союзу у XXI ст. змоделювати орієнтири регіонального розвитку для України. Для досягнення мети наукового дослідження необхідно виконати такі завдання: проаналізувати особливості фор-

мування регіональної політики Європейського Союзу у XXI ст; дослідити питання трансформації регіональної політики Європейського Союзу; вивчити тенденції розвитку та основні цілі сучасної політики згуртування країн-членів Європейського Союзу; проаналізувати європейську регіональну політику ЄС 2021–2027 рр. Й описати орієнтири для України в регіональному розвитку на основі рекомендацій та досвіду Європейського Союзу.

Методи дослідження. Під час наукового дослідження було використано чимало методів, зокрема загальнонаукові та логічні методи: історичний – для аналізу розвитку та трансформації регіональної політики Європейського Союзу, створення тих чи інших програм регіонального розвитку та періодизації регіонального розвитку, метод аналізу – в роботі з документами, статтями, які формують документально-правову базу дослідження розвитку регіональної політики ЄС; синтез – в опрацюванні джерел інформації за темою роботи; індукція, системний метод – у формулюванні загального стану регіональної політики в Європейському Союзі; узагальнення – у формуванні загального контексту регіональної політики Європейського Союзу, порівняльний аналіз – у порівнянні деяких аспектів регіональної політики в різних європейських країнах і дослідження спільного та відмінного між ними.

Результати. Регіональна політика країн Європейського Союзу має досить гарну розробленість

як серед українських, так і закордонних дослідників. Є чимало праць, присвячених регіональній політиці серед українських вчених, серед яких на увагу заслуговують праці П. Беленького [1, с. 156–214], котрий описав конкретність регіонів на транскордонних ринках, Ю. Верланова [2], який проаналізував регіональну динаміку, нерівномірність у розвитку регіонів та економічне зростання опираючись на досвід Європейського Союзу. Своєю чергою Р. Гумерова [3, с. 119–122] опрацювала питання сучасного стану і перспектив регіональної політики в Україні, беручи до уваги досвід Європейського Союзу, а О. Жихор [4, с. 284–288] проаналізував теоретичні основи формування інноваційної політики розвитку регіонів в Україні. Що стосується проведення аналізу європейської політики згуртованості, то тут є значний масив інформації. Важливою роботою зі здійснення згуртування регіонів Європейського Союзу є праця Д. Джуліла «Політика згуртування 2007–2013, імплікації для Іспанії» [12]. В. Молле також писав про політику згуртованості у своїй праці «Змагальність, досвід згуртованості в минулому, оцінка сьогоднішнього стану та уроки для майбутнього» [10].

Таким чином, аналіз стану вивчення у вітчизняній та зарубіжній літературі регіональної політики Європейського Союзу є досить значним. Проте з погляду функціонування та здійснення регіональної політики ЄС, перейняття досвіду в Україні варто сказати, що зазначену тему поки що мало досліджено серед українських науковців.

Згідно з новим фінансовим планом ЄС на 2021–2027 рр. та пропозиціями Єврокомісії, «регіональний розвиток і згуртування» є одним із трьох елементів другої групи цілей, об'єднаних під назвою «Згуртованість і цінності». Вони включають, крім розвитку економічного і валютного союзу в ЄС і інвестиції в людський капітал, соціальну згуртованість та захист цінностей. При цьому модернізована регіональна політика («політика згуртування») має бути більшою мірою скоординована з рішеннями, прийнятими в рамках так званого європейського семестру, який націлений на координацію економічної політики країн-членів ЄС [7].

Згідно з новим планом передбачається посилення координації між регіональною політикою та стимулюванням інвестиційної та інноваційної діяльності на рівні інтеграційного угруповання. Як і раніше, «політику згуртування» фінансуватимуть через три основних фонди – Європейський фонд регіонального розвитку (ЕФРР), Європейський соціальний фонд (ЄСФ) і Фонд згуртування. Примітно, однак, що до опублікованої Єврокомісією схеми про «Регіональний розвиток і згуртування» зараховані тільки Європейський фонд регіонального розвитку (ЕФРР) і Фонд згуртування, зате доданий як окремий підмет підтримка спільноти турків-кіпріотів. Водночас діяльність ЄСФ у рам-

ках регіональної політики об'єднана з інтеграцією мігрантів і поставлена в один ряд з освітньою політикою Євросоюзу і політикою щодо забезпечення прав людини і захисту європейських цінностей [8].

Як і раніше, показники ВВП на душу населення будуть ключовими для прийняття рішень про розподіл коштів на потреби «політики згуртування», але одночасно будуть враховуватися такі показники, як безробіття (особливо молодіжне), зміни клімату і інтеграція мігрантів, а також потреби віддалених і малонаселених територій. Загалом на «економічне, соціальне і територіальне згуртування» планується витратити близько 29% загального бюджету ЄС. Абсолютні асигнування мають постійно зростати, починаючи з 48,4 млрд євро в 2021 р., становивши загалом за 2021–2027 рр. 373 млрд євро (загалом на групу цілей «Згуртованість і цінності» планується виділити 442,4 млрд євро). Таким чином, у майбутній багаторічний період регіональна політика ЄС за масштабами асигнувань перевершить загальну сільськогосподарську політику. Основна частина фінансування в рамках регіональної політики буде проходити через Європейський фонд регіонального розвитку (226,3 млрд євро за 7 років). По суті, як і в попередні періоди, межі і принципи регіональної політики ЄС (особливо в частині діяльності Європейського соціального фонду) залишаються нечіткими, що само по собі, однак, не є недоліком.

Інша справа, що стоїть питання про координацію різних напрямів політики Євросоюзу з урахуванням наслідків їх заходів для регіонального рівня. Очевидно, що підтриманий ЄС у рамках «Європейських стратегічних інвестицій» розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури може справляти не менший вплив на розвиток низки регіонів, ніж заходи «політики згуртування». Озвучені новації регіональної політики ЄС на період 2021–2027 рр. Документ, який описує пропозиції по деталях «політики згуртування» на 2021–2027 рр., містить більше ста сторінок [9].

Одночасно ЄС випустив низку наочних матеріалів, що пояснюють основні параметри регіональної політики. Починаючи з 1980-х рр. ключовим параметром регіональної політики Євросоюзу є ВВП над душу населення регіонів NUTS-2. У процесі переходу до періоду 2014–2020 рр. вперше регіони були розділені не на дві, а на три групи – як зазвичай, найбільш проблемні (з ВВП на душу населення менше 75% від середнього по ЄС при розрахунку за ВВП), найбільш благополучні (ВВП на душу населення більше 90%) і проміжну групу (від 75 до 90%). Остання замінила собою різношерстний масив регіонів у «перехідному» стані (включаючи, наприклад, території, що поліпшили показники щодо середніх по Євросоюзу за рахунок статистичного ефекту, викликаного вступом в ЄС відсталіх країн Центральної та Східної

Європи (ЦСЄ)). На період 2021–2027 рр. поділ на три групи зберігається, але найбільш благополучними вважатимуться регіони з ВВП на душу населення більше 100% від середнього по ЄС протягом 2014–2016 рр. [8].

Однак і 90% бралися не просто так – в 1990-і рр. Фонд згуртування створювався як раз для спеціальної допомоги регіонам країн, де ВВП на душу населення нижче 90% від середнього по Європейському Союзу (для цього фонду поріг у 90% зберігається і після 2020 р.).

Залежно від попадання в ту чи іншу групу, регіони ЄС повинні будуть забезпечувати різний рівень співфінансування. Якщо для найменш розвинених країн досить вкласти, залежно від напрямку інвестування, 30–35% (решта буде профінансована Європейським Союзом), то для найбільш розвинених – 60% (а за деякими напрямками навіть 85%).

Вперше чітко встановлено, що облік ВВП на душу населення у процесі розподілу коштів «політики згуртування» буде впливати лише на 81%, тоді як 15% буде визначатися становищем на ринках праці (молодіжне безробіття, низький освітній рівень, демографічна ситуація), 1% – змінами клімату (де-факто – викидами парникових газів), а 3% – міграційною ситуацією. Найбільшою мірою асигнування скоротяться для країн Центральної та Східної Європи. Однак у результаті найбільшими реципієнтами все одно виявляться регіони Польщі (64,4 млрд євро в цінах 2018 р. за майбутні 7 років, але це падіння показника на 23% порівняно з 2014–2020 рр.). За ними слідує регіон Італії (38,6 млрд, + 6%), Іспанії (34,0 млрд, + 5%), Румунії (27,2 млрд, + 8%), Португалії (21,2 млрд, -7%), Греції (19,2 млрд, + 8%), Угорщини і Чехії (відповідно, 17,9 і 17,8 млрд, 24% в обох випадках). Найбільше асигнування на особу чекає Естонію (317 євро на людину, але падіння показника порівняно з 2014–2020 рр. на 24%) і Словаччину (310 євро на людину, падіння на 22%) [30].

Найменше допомоги в розрахунку на душу населення в рамках «політики згуртування» отримають Нідерланди (12 євро на людину), Данія (14 євро), Люксембург (16 євро), Австрія (21 євро) і Німеччина (27 євро, причому у всіх п'яти країнах показник скорочується порівняно з поточним багаторічним фінансовим планом) [7].

Формально «політика згуртування» після 2021 р. буде сильно спрощена – вже презентовані 80 заходів, що сприяють зниженню бюрократії. Безумовно, для багатьох бенефіціарів цієї системи будуть помітні покращення. Разом із тим деякі нібито важливі новації деякою мірою штучні. Наприклад, вперше всі сім фондів, через які можна отримати кошти «політики згуртування», працюватимуть в єдиному інтерфейсі. Правда, зауважимо, що сама кількість фондів помітно зросла за останні роки, навіть незважаючи на злиття низки

інструментів після 2021 р., яке представлено як спрощення системи. Так, Європейський соціальний фонд перетвориться на ЄСФ + шляхом поглинання двох інструментів – Фонду європейської допомоги найбільш знедоленим (FEAD) і Ініціативи молодіжної зайнятості (YEI) – створених на період 2014–2020 рр. із порівняно невеликими самостійними бюджетами (відповідно, 3,8 млрд і 8,8 млрд євро).

Як велике досягнення проголошується скорочення величини текстів документів, що регулюють «політику згуртування», майже на 50%, що має зробити формулювання зрозумілими користувачам. Крім того, 11 тематичних розділів будуть зведені лише до 5 (але і це не новина для ЄС, адже всередині тематичної області можуть бути підрозділи). Ці 5 розділів – розумна Європа (тут не тільки інновації та цифровізація, а й економічна трансформація, підтримка малого бізнесу), зелена Європа, більш згуртована Європа, більш соціальна Європа і звернена до громадян Європа (причому до останньої входить і міська політика) [11].

По суті, як і на початку минулого десятиліття, коли визначалися параметри багаторічного фінансового плану на 2014–2020 рр., Європейський Союз вважав за краще зробити незначні корективи, які представлені як значні покращення. Зокрема, до цього часу не ясно, наскільки успішно відбувається вирівнювання всередині регіонів NUTS-2, які стали головними об'єктами «політики згуртування». Наприклад, розрахунки показують, що вже в період 2000–2006 рр. від регіональної політики вигравали переважно регіони NUTS-3, розташовані в безпосередній близькості від великих міських агломерацій. Це загалом було успіхом розвитку регіонів NUTS-2, але не вирішувало проблеми дійсно периферійних територій. Крім того, як справедливо зазначають європейські економісти, «політика згуртування» не може подолати свої внутрішні сутнісні протиріччя. Наприклад, це, перш за все, має бути на увазі інвестиційна політика зі створення суспільних благ, але в її основі лежить ідея перерозподілу на користь бідних регіонів. До того ж, як і раніше, багато соціальних цілей «політики згуртування» не мають регіональної проєкції [7].

Таким чином, вихід Великобританії з ЄС не став, як і криза в зоні євро, приводом для проведення радикальних перетворень, покликаних дати відповідь новим викликам, що стоять перед інтеграційним угрупованням. Це знову ставить під сумнів здатність Європейського Союзу сприяти за допомогою «політики згуртування» зростанню конкурентоспроможності економіки країн-членів і вирішенню гострих соціальних проблем.

Один із способів використання досвіду ЄС у сфері регіональної політики для України полягає в спробі виділити з цього досвіду важливі питання

або проблеми, які слід було врахувати в процесі розробки стратегії та управління нею протягом останніх років. Нижче ми розглянемо 10 принципів, які надані нам Європейським Союзом для ефективної регіональної політики і є універсальними.

Мусимо зазначити, що територіальна реформа в Україні, яка триває від 2014 р., внесла свої поправки в можливість перейняття досвіду регіонального будівництва Європейського Союзу, оскільки відбулося створення ОТГ (об'єднаних територіальних громад) та укрупнення районів (коли в кількох районах створена одна районна рада). Тим не менше найбільше відповідає Україні досвід Польщі, де гміни та повіти за своїми територіями та функціями найбільш подібні до ОТГ України. Польщу та Україну зближують не тільки впровадження ефективної реформи децентралізації, оскільки в Польщі вона існує від 2001 р., але і історичні та політичні подібності, передусім спільне недавнє історичне минуле перебування в соціалістичному таборі під головуванням Москви. Хоча досвід Польщі в розбудові регіонів є найбільш прийнятним для України, ми маємо дотримуватися тих загальноєвропейських принципів, які були втілені, в тому числі, на території Польщі, оскільки остання може бути дороговказом для України в майбутній інтеграції в євроатлантичні структури, в ЄС. Крім того, треба пам'ятати, що регіональний розвиток України частково відображений і в Угоді про Асоціацію України з Європейським Союзом від 2014 р., де в економічній частині Угоди міститься положення про необхідність розвитку всіх регіонів України, з огляду на можливість специфікації цих регіонів.

Важко не згадати, що це твердження є особливо актуальним для ще недавньої історії України, коли за часів правління В. Януковича та всевладдя Партії Регіонів в Україні було кілька привілейованих регіонів, які отримували значну частину дотацій, а решта були позбавлені такої можливості. Наприклад, значна частина асигнувань із державного бюджету України виділялася на розвиток Донецької та Луганської областей, звідки походила більшість еліти часів правління В. Януковича, коли приналежність до вихідців з окремого регіону могла бути пропуском на вищі щаблі влади. В той же час західні області України, які не були ядром електоральної бази «партії влади» і де переважно перемагали опозиційні до правлячої партії, політичні сили недоотримували фінансування, внаслідок чого розвиток цих областей почав відставати від східних регіонів, які були в привілейованому становищі. Цей процес, який полягав у дисбалансі в економічній та політичній репрезентації регіонів, призвів до Революції Гідності, а перед тим до зриву підписання Угоди про Асоціацію з ЄС тодішнім президентом В. Януковичем. Тому дуже важливо із сьогоднішньої ретроспективи дотримуватися

основоположних принципів ЄС, до якого ми інтегруємося, з них можна виділити 10 найголовніших.

Першим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що регіональна політика для України має відповідати довгостроковому стратегічному баченню кінцевих цілей, яких необхідно буде досягти в результаті закінчення децентралізації, що проходить із 2014 р. Ці основні цілі мають включати розвиток найбільш ключових секторів, зокрема покращення транспорту, або деяких географічних територій, зважаючи на те, що регіональна політика ЄС спрямована передусім на менш розвинені території. Програми регіональної політики Європейського Союзу характеризуються використанням секторального, а також географічного підходу. Щодо покращення транспорту, то слід зрозуміти, що пріоритет у рамках регіональної політики Європейського Союзу віддавався головним чином проектам, які сприяють реалізації транс'європейських мереж, а також транспортної стратегії Союзу [4, с. 284–288].

Другим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що має існувати об'єктивний, або не суб'єктивний (можна назвати його «неполітичним»), який дуже актуальний для України у світлі подій, що відбувалися перед Революцією Гідності, метод залучення та розподілу ресурсів. Всі мають чітко розуміти, яким чином залучаються і яким чином розподіляються кошти в рамках спеціальних програм або регіонів, щоб уникнути концентрації значних ресурсів в одних регіонах за рахунок інших, як це було у 2010–2014 рр. в Україні, коли кілька регіонів отримували значні фінансові ресурси тільки через наявність сильної електоральної бази для конкретної партії влади. Цей метод має бути обґрунтований об'єктивними статистичними даними та попередньо проведеним аналізом потреб. Отже, реалізація ефективної регіональної політики має передбачати існування статистичної служби, а також відповідні інвестиції. Одне з головних питань, яке було обговорюване протягом тривалого часу в європейських державах, - це дебати з приводу відповідних регіональних стратегій, які зводилися до вибору між винятковим і всеохоплюючим підходом до вигодонабувачів. Сучасна регіональна політика ЄС застосовує головним чином всеохоплюючий підхід до вигодонабувачів, відповідно до якого усі, без винятку, регіони мають право претендувати на певну форму допомоги, в тому числі і фінансової, але в той же час має бути сконцентровано значні ресурси та увагу на найменш розвинених регіонах країни [3, с. 119–122].

Третім важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що система регіональної політики Європейського Союзу об'єднує спільне фінансування та партнерство (наприклад, під час будівництва автомагістралей, які в подаль-

шому можуть бути передані в консорціум приватній структурі, що також витрачала свої кошти на інфраструктурний проєкт), а також посилює право власності. Органи здійснення управління, які об'єднують широкий спектр інтересів, також мають покрити від 15 до 50% від всіх витрат, пов'язаних із конкретними проєктами, за рахунок місцевих (державних або приватних) джерел [5, с. 67–148]. Регіональна політика ЄС вказує на те, що позбавленими сенсу проєкти, які нав'язуються органами вищого рівня органам нижчого рівня, тому проєкти мають виходити від громади, що отримує користь від їх імплементації. Тому дуже часто є так, що проєкти, на які мають бути виділені кошти, затверджує місцевий парламент регіону, але до розробки проєктів має бути залучена громадськість. Можемо взяти приклад із Вармінсько-Мазурського воєводства Польщі, яке кожного року подає нові проєкти, що мають бути реалізовані протягом подальших кілька років, як на європейський, так і на загальнодержавний рівень, оскільки ці два підмети мають можливість його профінансувати [6, с. 5–25]. Варто враховувати, що Польща і надалі залишається одним із лідерів отримання субвенцій від Європейського Союзу з метою вирівнювання розвитку європейських регіонів, до яких і належить вищезгадане воєводство.

Четвертим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що дуже важливим елементом ефективної регіональної політики є відокремлення правового поля, яке має встановлювати та регулювати широкий спектр правил, що регулюють впровадження стратегії регіонального розвитку, від окремих рішень по конкретних проєктах, які будуть реалізовані в регіонах. В Європейському Союзі це є наслідком інституційної архітектури, в межах якої є політичний рівень, тобто держави-учасниці та Європейський Парламент вибирають правову базу для здійснення регіональної політики, в той час як право на вибір конкретних проєктів делегується органам управління на національному та регіональному рівнях, які відділені від найвищого європейського інституціонального рівня.

П'ятим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що варто приймати рішення щодо підтримки більше інтегрованих програм (тобто підтримки пов'язаних дій у конкретних сферах – наприклад, сферах інфраструктури, сфері людських ресурсів, сфері будівництва, сфері охорони довкілля чи сфері розвитку бізнесу) або підтримки окремих проєктів регіонального розвитку. Нині Європейський Союз працює в обох цих напрямках у рамках різних структурних фондів. Можемо підтвердити, що інтегровані програми регіонального розвитку вимагають більшого залучення інституційного потенціалу на регіональному рівні. Відповідно, коли інституціональний потен-

ціал для регіонального розвитку є недостатньо сильним, то варто рекомендувати почати з проєктного підходу, яким може стати вдалим вирішенням проблеми через ефективну імплементацію проєктів, що можуть стати сталими та продовжуваними (sustainability of the projects).

Шостим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що є суттєва проблема великої залежності від грантів або комбінації грантів і форм підтримки з відшкодуванням. Регіональна політика ЄС йде постійно в напрямі збільшення обсягів допомоги, яку необхідно потім повертати, намагаючись у такий спосіб збільшити рівень наявних ресурсів, створивши додаткові стимули для забезпечення ефективності з боку вигодонабувачів, а також додаткового досвіду, який надається банками і сектором фінансових послуг.

Сьомим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що нині в ЄС визнається, що наявність адекватного формального і неформального інституціонального потенціалу є критично важливим для успішного управління програмами. Сюди входять можливості в таких сферах, як фінансовий менеджмент і контроль, планування економічного розвитку, а також ідентифікація і мотивація відповідних партнерів. Питання інституційної спроможності особливо важливі для успішного впровадження програм для сусідніх країн, у рамках яких об'єднуються адміністративні структури, що можуть мати обмежений досвід спільних дій [23].

Восьмим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що адекватний моніторинг та оцінка здійснених дій необхідні для того, щоб можна було продемонструвати створену цінність для вигодонабувачів від цієї регіональної політики і платників податків. Це вимагає включення технічного потенціалу в управління програмами, хоча деякі спеціальні завдання, зокрема макроекономічне моделювання, можуть виконуватися дослідницькими установами або університетами.

Дев'ятим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що важливим для регіональної політики Європейського Союзу є питання обґрунтованості важливості програм. Основними вимогами для отримання допомоги від ЄС є повага до відкритих ринків в ЄС (правила конкуренції проєктів та регіонів за отримання державної допомоги чи допомоги від фондів, які займаються покращенням функціонування регіонів, правила транспарентних державних закупівель (тут варто зазначити, що Україна вдало імплементувала проєкт «Prozorro»), повага до суворої екологічної політики і екологічних правил, повага до принципу рівних можливостей для всіх, підхід, який опирається на партнерство і демократію. У рамках Європейського Союзу недотримання

вищевказаних умов часто призводило до застосування фінансових санкцій, оскільки порушення екологічного законодавства має бути покаране найбільш суворо.

Десятим важливим принципом для розвитку регіональної політики України є те, що транспарентність процесу реалізації регіональної стратегії і регіональної програми є дуже важливою складовою частиною ефективного управління на початку XXI століття. Таким чином, ефективні комунікаційні та інформаційні системи мають бути включені в процеси імплементації регіональних програм, наприклад для того, щоб вказувати на проекти, яким була надана відповідна допомога з боку держави чи донора, а також результати моніторингу та оцінку реалізації цього проєкту. Варто також надати пояснення для потенційних вигодонабувачів щодо того, як отримати державну допомогу.

Таким чином, ми проаналізували десять головних принципів здійснення регіональної політики України, які є водночас рекомендаціями Європейського Союзу та дороговказами для майбутніх дій. Дуже важливим є те, що регіональний розвиток українських регіонів згадується і в Угоді України про Асоціацію з ЄС, а також програмі «Східне партнерство», де Україна отримує як найбільша держава-член програми найбільші гроші. У програмі «Східне партнерство» також містяться положення про паритетний розвиток регіонів, та недопущення значних регіональних розривів, коли одні регіони можуть отримати перевагу над іншими в питанні дотацій, субвенцій та залучення державних цільових фондів.

Висновки. У 2021–2027 рр. передбачається посилення координації між регіональною політикою та стимулюванням інвестиційної та інноваційної діяльності на рівні інтеграційного угруповання. Як і раніше, «політику згуртування» фінансуватимуть через три основних фонди – Європейський фонд регіонального розвитку (ЕФРР), Європейський соціальний фонд (ЄСФ) і Фонд згуртування. Примітно, однак, що в опубліковану Єврокомісією схему про «Регіональний розвиток і згуртування» внесені тільки Європейський фонд регіонального розвитку (ЕФРР) і Фонд згуртування, зате доданий як окремий предмет підтримка спільноти турків-кіпріотів. У той же час діяльність ЄСФ у рамках регіональної політики об'єднана з інтеграцією мігрантів і поставлена в один ряд з освітньою політикою Євросоюзу і політикою щодо забезпечення прав людини і захисту європейських цінностей.

Ми проаналізували десять головних принципів здійснення регіональної політики України, які є водночас рекомендаціями Європейського Союзу та дороговказами для майбутніх дій. Дуже важливим є те, що регіональний розвиток українських регіонів згадується і в Угоді України про Асоціацію з ЄС, а також програмі «Східне партнерство», де Україна отримує як най-

більша держава-член програми найбільші гроші. У програмі «Східне партнерство» також містяться положення про паритетний розвиток регіонів та недопущення значних регіональних розривів, коли одні регіони можуть отримати перевагу над іншими в питанні дотацій, субвенцій та залучення державних цільових фондів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беленький П.Ю. Конкурентність на транскордонних ринках. Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2005. 214 с.
2. Верланов Ю. Регіональна динаміка, нерівномірність та економічне зростання. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2001/9-1-2.pdf>.
3. Гумерова Р.Р. Региональная политика Европейского Союза и ее правовое и институциональное регулирование. *Право и государство: теория и практика*. 2010. № 2. С. 119–122.
4. Жихор О.Б. Теоретичні основи формування інноваційної політики розвитку регіонів. *Збірник наук.-техн. праць Нац. лісотехніч. ун-ту України*. 2008. Вип. 18. 7. С. 284–288.
5. Лендъел М. Спеціальні інститути розвитку територій: європейський досвід. *Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів*. Київ : Міленіум, 2001. С. 67–148.
6. Мамонова В. Перспективи регіонального управління в Україні . *Формування механізму регіонального управління в Україні* : матеріали наук-практ. конф. Харків : Вид-во Хар РІ УАДУ Магістр, 2002. С. 5–25.
7. A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends. The Multiannual Financial Framework for 2021–2027. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A321%3AFIN>.
8. Begg I. Innovative Directions for EU Cohesion Policy after 2020. URL: <https://www.cesifo.org/en/publikationen/2018/article-journal/innovative-directions-eu-cohesion-policy-after-2020>
9. Cohesion Policy: Powering Ahead to a Smarter Future. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag65/mag65_en.pdf.
10. Molle W. Competitiveness, EMU and Cohesion Experiences in the Past (2000–2013) : Assessment of the Present (2014–2020) and Lessons for the Future (2020 and Beyond). URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/International_Journal_of_Management_and_Economics-r2014-t44-s39-50.pdf
11. Simplification Handbook. 80 simplification measures in cohesion policy 2021-2027 URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/factsheet/.
12. Yuill D. Cohesion policy 2007-13 & the implications for Spain: Who gets what, when and how? URL: <https://pure.strath.ac.uk/portal/files/66966675/strathprints007800.pdf>.

REFERENCES:

1. Byelyen'kyu P.Yu. (2005) Konkurentnist' na transkordonnykh rynkakh. [Competitiveness in cross-

border markets] L'viv: In-t rehion. doslidzh. NAN Ukrayiny. 214 s. [in Ukrainian]

2. Verlanov Yu. (2001) Rehional'na dynamika, nerivnomirnist' ta ekonomichne zrostannya. [Regional dynamics, unevenness and economic growth] URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2001/9-1-2.pdf>. [in Ukrainian]

3. Humerova R.R. (2010) Rehyonal'naya polytyka Evropeyskoho Soyuzayee pravovoe yynstytutsyonal'noe rehulyrovanye. [European Union regional policy and its legal and institutional regulation]. *Pravo y hosudarstvo: teoriyya y praktyka*. № 2. S. 119–122 [in Ukrainian]

4. Zhykhor O. B. (2008) Teoretychni osnovy formuvannya innovatsiynoyi polityky rozvytku rehioniv. [Theoretical bases of formation of innovative policy of development of regions]. *Zb. nauk.tekhn. pr. Nats. lisotekhnich. un-tu Ukrayiny*. Vyp. 18. 7. S. 284–288. [in Ukrainian]

5. Lend'el M. (2001) Spetsial'ni instytuty rozvytku terytoriy: yevropeys'kyy dosvid. [Special institutions of territorial development: the European experience]. *Instytuty ta instrumenty rozvytku terytoriy. Na shlyakhu do yevropeys'kykh pryntsyviv*. K.: Milenium. S. 67–148 [in Ukrainian]

6. Mamonova V. (2002) Perspektyvy rehional'noho upravlinnya v Ukrayini . Formuvannya mekhanizmu rehional'noho upravlinnya v Ukrayini. [Prospects for regional governance in Ukraine. Formation of the mechanism of regional management in Ukraine]:

materialy nauk-prakt. konf. KH.: Vyd-vo Khar RI UADU Mahistr. S. 5–25 [in Ukrainian]

7. A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends. (2021) *The Multiannual Financial Framework for 2021–2027*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A321%3AFIN>.

8. Begg I. (2020) Innovative Directions for EU Cohesion Policy after 2020. (2020) URL: <https://www.cesifo.org/en/publikationen/2018/article-journal/innovative-directions-eu-cohesion-policy-after-2020>

9. Cohesion Policy: Powering Ahead to a Smarter Future (2021). URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag65/mag65_en.pdf.

10. Molle W. Competitiveness, EMU and Cohesion Experiences in the Past (2000–2013) : Assessment of the Present (2014–2020) and Lessons for the Future (2020 and Beyond). (2020) URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/International_Journal_of_Management_and_Economics-r2014-t44-s39-50.pdf

11. Simplification Handbook. 80 simplification measures in cohesion policy 2021-2027. (2021) URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/factsheet/.

12. Yuill D. Cohesion policy 2007-13 & the implications for Spain: Who gets what, when and how? (2013) URL: <https://pure.strath.ac.uk/portal/files/66966675/strathprints007800.pdf>.

European regional policy of the XXI century: guidelines and experience for Ukraine

Lukach Natalia Mykhailivna

Assistant Professor
at the Department of Political Science
and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Stepan Bandera str., 12, Lviv, Ukraine

The relevance of the study is due to the fact that the development of the regions of the European Union is of particular interest to candidate countries and associate members in terms of implementing European integration strategies and prospects for their participation in the development and implementation of supranational economic policy. Accession to the European Union is the main goal of modern foreign policy of Ukraine, which seeks to implement similar mechanisms with European countries and the Union itself, including regional development. The peculiarities of the formation of the regional policy of the European Union in the XXI century are analyzed. The issue of transformation of the regional policy of the European Union is studied. The tendencies of development and the basic purposes of modern policy of consolidation of the member states of the European Union are studied. The European regional policy of the EU 2021–2027 is analyzed and the guidelines for Ukraine in regional development are described on the basis of recommendations and experience of the European Union. To achieve this goal, a number of general scientific and logical methods were used, in particular: historical, analysis, synthesis, induction, system method, generalization, comparative analysis.

It was concluded that it is important to study the regional development of Ukrainian regions on the way to EU integration, as well as the parity development of regions, and to avoid significant regional gaps, when some regions may gain an advantage over others in subsidies, subventions and state trust funds. The results of the study are to model and forecast the guidelines of regional development for Ukraine based on the study of modern theories of regional innovation development, clarifying the features of regional policy of the European Union in the XXI century.

Key words: regional policy, European cohesion policy, regional development, regional development.